

LATINSKI JEZIK

(Programi za klasične gimnazije)

I. CILJ I SVRHA

U sklopu programa klasičnih gimnazija cilj je nastave latinskoga jezika osposobiti učenika za poznavanje i razumijevanje jezične građe teksta na latinskom jeziku, za razumijevanje izvanjezičnoga konteksta (povijesnoga i civilizacijskog), za uočavanje i prepoznavanje književno-teorijskih značajki te za prevodenje teksta na hrvatski jezik s visokim stupnjem samostalnosti glede uporabe, pribavljanja i odabira različitih izvora znanja i podataka.

Učeći latinski jezik, kojim se više ne komunicira govorno i izravno u prostoru, učenici ovladavaju komunikacijom s tekstem u vremenskoj dimenziji. Tako upoznavaju dijakronijski razvoj jezika, temelje, razvoj i slijed kulturnoga i civilizacijskog nasljeđa te odnose i povezanost antičkoga i suvremenog književnoga stvaralaštva, posebice u hrvatskoj književnosti posredovanjem hrvatskih latinista, sve do današnjih dana.

Ostvarenje cilja i postizanje svrhe nastave latinskoga jezika predviđa se ili u osmogodišnjem učenju (od petoga razreda osnovne škole) te je za klasične gimnazije predstavljen kao program nastavka učenja, ili u četverogodišnjem učenju u klasičnim gimnazijama te je predstavljen kao početni program.

Oba programa rasporedom i ritmom usvajanja građe i jedne dobnog i spoznajni razvoj učenika te je moguće na kraju četvrtoga razreda gimnazije očekivati ostvarenje tih zadaća.

II. PROGRAMSKA GRAĐA

Nastavak učenja iz osnovne škole

Prvi razred

ZADACI

a) Iz jezičnih sadržaja:

- ponoviti i utvrditi prethodna znanja učenika i nastojati izjednačiti razine u izgovoru, akcentuaciji, pisanju, morfologiji, sintaksi padeža i konstrukcija,
- produbiti i razraditi sintakse rečenica.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- utvrditi pojam stila, provoditi stilske analize,
- razraditi: osnove kvantitativne metrike, osnove antičke retorike, književne vrste, književnost Ciceronova doba.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- dati povijesni sklop zbivanja s kraja Republike,
- pojasniti Ciceronov život i politiku.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Razrada sintakse latinskoga jezika.

Tekstovi:

Cicron: In Catilinam I i Pro Archia Poeta, odabir, Brutus: Razvitak rimskog govorništva, 304-316 50
Ovidije: Metamorfoze odabir, Tristia odabir, Epistulae ex Ponto odabir 40
(u prosjeku 8 redaka po satu ili 8 heksametara)

Metrika:

Osnove kvantitativne metrike, heksametar i elegijski distih

Književnoteorijski sadržaji:

Antička retorika i slaganje govora, tropi i figure, epistolografija kao književna vrsta, razvoj elegije, Scipionov književni krug i Ciceronovo doba rimske književnosti.

Lektira:

latinska - Cicron: Pisma, odabir koji bi oslikavao Cicronov životopis, književno stvaranje i političke događaje, 50-ak redaka;
Propercije: Elegije, odabir, 30-50 stihova.

hrvatska - Cicron: Dva govora (izbor između In Catilinam IV, Pro Milone, De imperio Cn. Pompei, Philippicae, In Verrem, Pro Sexto Roscio Amerino);
Ovidije: Metamorfoze
Tibul i Propercije: Odabir iz antologija svjetske i ljubavne poezije.

Civilizacijski sadržaji:

Cicronov životopis i političko djelovanje, zbivanja do početka principata, August kao središnja povijesna osoba toga razdoblja.

Drugi razred

I. ZADACI

a) Iz jezičnih sadržaja:

- uvesti dijakronijske napomene o jeziku različitih autora glede primjene i odstupanja od jezične norme

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- dalje razrađivati metriku,
- književne vrste: epska književnost Rima, historiografija, rimska komedija, lirika,
- književni utjecaji - primjeri iz hrvatske književnosti.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- principat i Augustovo doba.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Dijakronijski razvoj latinskoga jezika od Plauta do Horacija.

Tekstovi:

Livije: Ab Urbe Condita, odabir 10
 Vergilije: Encida, odabir (obavezno I, II, VI), Bucolica I i Georgica, odabir (obavezno pohvala Italije II, 136-176) 50
 Plaut: odabir iz jedne komedije 10
 Katul: odabir lirike 10
 Horacije: odabir iz satira 20 (u prosjeku 10 redaka ili heksametara).

Metrika:

Jampski senar, falečki jedanaesterac, holijamb, safička strofa

Književnoteorijski sadržaji:

Daljnji razvoj historiografije, ep i epska književnost u Rimu, bukolska poezija, rimska komedija, lirika neoterika, rimska satira, Horacijeva teorija književnosti, Augustovo doba rimske književnosti.

Lektira:

latinska - Vergilije: odabir iz djela, 100 stihova
 Horacije: odabir iz epistula, 50 stihova
 Terencije: jedna dramska partija, 50 stihova

hrvatska - Vergilije: Encida
 Katul: Pjesme
 Horacije: Satire i epistule
 Plaut: Aulularija, Hvalisavi vojnik
 Terencije: Braća.

Civilizacijski sadržaji:

Principat i Pax Augusta

Treći razred

I. ZADACI

a) Iz jezičnih sadržaja:

- postići kod učenika snalaženje u jezičnima registrima,
- uočavanje razvoja i raslojavanja latinskoga jezika,
- sintaktičke analize.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- uputiti učenike u značajke srebrnoga doba rimske književnosti,
- u odnose rimske i helenističke poezije,
- u razvoj tragedije, romana, epistolografije, epigramatike, - razraditi metriku.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- pratiti povijesni razvoj Carstva - do propasti,
- život ljudi u carsko doba.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Raslojavanje latinskoga jezika na: sermo vulgaris, cotidianus i urbanus.

Tekstovi:

Horacije: odabir iz oda- 20
 Petronije: Satirikon, odabir 10
 Tacit: Anali i Historije, odabir 40
 Plinije Mladi: Pisma, odabir 10
 Juvenal: Satire, odabir 10
 Marcijal: Epigrami, odabir 10 (u prosjeku 12 redova ili heksametara)

Metrika:

Alkejska, glikonejska, asklepijadske strofe (glyconea, asclepiadea, asclepiadea glyconea, asclepiadea pherecratea glyconea), veći i manji asklepijadski stih, jampska epoda

Književnoteorijski sadržaji:

Rimska lirika prema grčkoj, vrhunac antičke historiografije, propast govorništva, daljnji razvoj epistolografije, procvat retorike i retorizacije poezije, rimska tragedija, roman, epigramatika i satira na vrhuncu, srebrno doba rimske književnosti

Lektira:

latinska - Tacit: Germania, odabir, 70-ak redaka
 Seneka: Partija iz tragedije, 50-ak stihova
 Juvenal: Satire, odabir, 70-ak stihova
 Kvintilijan: Obrazovanje govornika, odlomak o tropima i figurama, 50-ak redova

hrvatska - Tacit: Anali i Historije
 Apulej: Zlatni magarac
 Svetonije: Dvanaest careva
 Horacije: Odabir prema antologijama rimske lirike
 Petronije: Satirikon.

Civilizacijski sadržaji:

Povijesni razvoj Carstva do propasti

Četvrti razred

I. ZADACI

a) Iz jezičnih sadržaja:

- raščlaniti kontrastivnim pristupom odnose srednjovjekovnoga i novovjekovnog latiniteta,
- uputiti u hrvatski latinitet,
- pripremiti učenike za pribavljanje i klasiranje podataka, za suradnje s ostalim predmetima, poglavito s nastavom hrvatskoga jezika.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- uvesti u pregled latinske književnosti do novoga vijeka,
- staviti u odnose i istaknuti utjecaje antika - latinizam, europski latinizam - hrvatski latinizam,
- istaknuti hrvatske latiniste u književnosti, filozofiji, prirodnim znanostima.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- predstaviti srednjovjekovne latinske spomenike i zavičajnu kulturnu baštinu,
- život srednjega vijeka - Europa, Hrvatska,
- osamostaliti učenike u pribavljanju, klasiranju podataka te za suradnju s drugim nastavnim predmetima.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Srednjovjekovni i novovjekovni latinski jezik.

Tekstovi:

- Lukrecije: O prirodi, odabir 10
 Seneka: Pisma Luciliju, odabir 10
 Boetije: Utjeha, odabir 10
 Srednjovjekovni latinitet - odabir iz Carmina Burana, jedna kraća hrvatska povijesna isprava 3
 Toma Arhidakon: Historia Salonitana 10
 Erazmo: Pisma, odabir (prepiska s našim humanistima) 5
 Cesmički: Elegije i epigrama, odabir 10
 Marulić: Davidijada, odabir 10
 I. Crijević: Pjesme, odabir 5
 A. Vrančić: Epistule, odabir 5
 Bošković: odlomak nekog filozofskog djela (Philosophiae naturalis theoria, npr.) 10 (u prosjeku 14 redova ili heksametara).

Književnoteorijski sadržaji:

Rimska filozofija kao posrednik između srednjega vijeka i grčke filozofije, crkveni oci i ciceronizam, književne vrste i rodovi u latinizmu i njihova veza s antikom, utjecaj antike na latinizam i preko njega na književnosti na narodnim jezicima, hrvatski latinizam u svjetlu europskoga latinizma i kao zasebni i samosvojni dio hrvatske književnosti.

Lektira:

- latinska* - Lukrecije: O prirodi, odlomak, 50-ak stihova
 Ciceron: Somnium Scipionis, odabir, 30-ak redova
 Sv. Augustin: Confessiones, odlomak, 50-ak redova
 Šižgorić: Elegije, odabir, 50-ak stihova
 Katančić: Pjesme, odabir, 30-ak stihova
 Rastić: Satire, odabir, 30-ak stihova
- hrvatska* - Ciceron: jedno filozofsko djelo (Katon, Lelije, Rasprave u Tuskulu)
 Seneka: Jedno filozofsko djelo (De ira, De brevitate vitae)
 Lukrecije: O prirodi
 Sv. Augustin: O državi Božjoj, odabir
 Erazmo: Pohvala ludosti
 Marulić: Davidijada.

POČETNO UČENJE

Prvi razred

1. ZADACJE

a) Iz jezičnih sadržaja:

- upoznati glasovni i akcenatski sustav, izgovor, pismo i ortografiju latinskoga jezika,
- uputiti na uočavanje razlika i sličnosti u gramatičkim kategorijama latinskoga jezika prema hrvatskom i stranim jezicima koje učenici uče,
- usvajati, uvježbavati osobitosti latinske gramatike.

b) Iz civilizacijskih sadržaja:

- upoznati mitsku povijest Rima, razvoj, građevine, život grada,
- upoznati povijesne sklopove, ustroj rimske vlasti,
- kraljevstvo, početak Republike.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

- glasovni sustav, akcent, pismo i pravopis 3
- nominalni sustav, pridjevi, prilozi 35
- indikativi aktivni i pasivni prezentske i perfektne osnove 35 - imperativi, infinitivi, participi prezenta aktiva i perfekta pasiva 5
- glagol esse sa složenicama 5
- deponentni, semideponentni i bezlični glagoli 3
- zamjenice 10
- brojevi i prijedlozi (u pregledu) 3
- dijelovi rečenice, jednostavne rečenice, vrste nezavisnih rečenica
- nezavisnosložene rečenice, zavisnosložene rečenice - odnosne rečenice s indikativom 1

Civilizacijski sadržaji:

Nastanak Rima, najstarija mitska povijest Rima, kraljevstvo, početak Republike, zbivanja od punskih ratova, ustroj rimske republikanske vlasti.

Drugi razred

1. ZADACJE

a) Iz jezičnih sadržaja:

- usvajati daljnje osobitosti latinske gramatike - glagolski načini, perifrastične konjugacije, konstrukcije, sintaksa zavisnosložene rečenice,
- uvježbavati pristup tekstu kao nositelju obavijesti, prijevodi.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- upoznati književne vrste - historiografija, ostala proza,
- uvesti lektiru.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- upoznati svakodnevni život Rimljana,
- povijesna zbivanja do Cezara.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

- konjunktiv 10
- konjunktiv u nezavisnim rečenicama 5
- nepravilni glagoli 15
- glagolska imena (supini, gerundivi, gerund) 5
- perifrastične konjugacije 5
- elementi sintakse padeža 5
- ablativ apsolutni 5
- konstrukcije s infinitivom 10
- consecutio temporum 5
- zavisnosložene rečenice 20
- upravni i neupravni govor 5

Tekstovi:

Sv. Jeronim: Vulgata, odabir
 Fedro: Basne, odabir
 Odabir lakših epigrama
 Ova tri odabira se javljaju passim, uz obradivanje gramatičkih kategorija u prvom polugodištu 50

Sljedeći se tekstovi čitaju uz obradu sintaktičkih sadržaja u drugom polugodištu:

Cicron: Pisma, odabir 10
 Salustije: Bellum Catilinac, odabir 20
 Cezar: Galski rat (dijelovi o običajima), Gradanski rat (dijelovi o našim krajevima).

Lektira:

hrvatska - Salustije: Katilinina urota
 Cezar: Odabir iz Galskog i Gradanskog rata
 Novi Zavjet: Odabir.

Književnoteorijski sadržaji:

Historiografija kao književna vrsta, ostale vrste proze

Civilizacijski sadržaji:

Punski ratovi i zbivanja nakon punskih ratova do početka 1. stoljeća AC, pojava Cezara i Cicerona na političkoj pozornici, zbivanja do Katilinine urote i same urote, grad Rim (građevine, antički Rim danas), svakodnevni život Rimljana (osobito obitelj, izobrazba, trgovina), Rimljani u našim krajevima.

Treći razred

1. ZADACJE

a) Iz jezičnih sadržaja:

- uvoditi jezične i stilske analize teksta,
- uputiti učenike na uočavanje razvoja jezika, raslojavanja i stilskih registara.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- upoznati osnove kvantitativne versifikacije,
- osnove antičke retorike,
- književne vrste - lirika, epika, drama, komedija,
- uputiti u odnose grčke i rimske književnosti.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- pratiti povijesni razvoj - Principat, pax Augusta, početak Rimskog Carstva,
- rimska religija, mitologija, kalendar.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Diskurs, jezični standard, književni jezik, red riječi, period, osobitosti stila pisaca.

Tekstovi:

Cicron: Pro Archia Poeta, izbor 15
 Ovidije: Metamorfoze, odabir 25
 Vergilije: Encida, odabir 25
 Katul: Pjesme, odabir 10
 Horacije: Ode i satire, odabir 25
 (u prosjeku 10 redaka ili heksametara)

Metrika:

Osnove kvantitativne versifikacije, heksametar, elegijski distih, falečki jedanaesterac, holijamb, safička strofa, alkejska strofa, asklepijadski stihovi veći i manji i asklepijadске strofe.

Književnoteorijski sadržaji:

Osnove antičke retorike, tropi i figure, ep i epska književnost u Rimu, rimska lirika i njezin odnos prema grčkoj, rimska drama s posebnim osvrtom na komediju, zlatno doba rimske književnosti.

Lektira:

latinska - Vergilije: Bucolica I
 Ovidije: Tristia, odabir 50-ak stihova
 Horacije: Epistule, odabir 50-ak stihova
 Plaut: Odabir iz komedije 50-ak stihova
hrvatska - Cicron: Dva govora (obvezatno In Catilinam I), jedno kraće filozofsko djelo (Katon, Lelije)
 Vergilije: Encida
 Ovidije: Metamorfoze
 Katul: Pjesme
 Horacije: Satire i epistule,
 Odabir iz Oda prema antologijama
 Terencije: Braća
 Plaut: Aulularija.

Civilizacijski sadržaji:

Principat i pax Augusta, rimska religija i mitologija, kalendar, početak Rimskoga Carstva

Četvrti razred

1. ZADACJE

a) Iz jezičnih sadržaja:

- produbiti jezične i stilske analize teksta,
- uputiti u dijakronijski razvoj jezika,
- uputiti u hrvatski latinitet,
- pripremiti učenika za pribavljanje i klasiranje podataka, za suradnju s ostalim predmetima, poglavito s nastavom hrvatskoga jezika.

b) Iz književnoteorijskih sadržaja:

- uvesti u pregled latinske književnosti do novoga vijeka,
- staviti u odnose i istaknuti utjecaje antika - latinizam, europski latinizam - hrvatski latinizam,
- istaknuti hrvatske latiniste u književnosti, filozofiji, prirodnim znanostima.

c) Iz civilizacijskih sadržaja:

- predstaviti srednjovjekovne latinske spomenike i zavičajnu kulturnu baštinu,
- život srednjega vijeka - Europa, Hrvatska,
- osamostaliti učenika u pribavljanju, klasiranju podataka te za suradnju s drugima nastavnim predmetima.

2. SADRŽAJI

Jezični sadržaji:

Osnove dijakronijskoga razvoja latinskoga jezika.

Tekstovi:

- Lukrecije: O prirodi, odabir 10
 Seneka: Pisma Luciliju, odabir 10
 Tacit: Anali ili Historije, odabir 30
 Marcijal: Epigrama, odabir 5
 Srednjovjekovni latinitet - odabir iz Carmina Burana 3
 Česmički: Elegije i epigrama, odabir 10
 Marulić: Davidijada, odabir 10
 Bošković: Odlomak, filozofskog djela 10
 (u prosjeku 12 redaka ili heksametara)

Književnoteorijski sadržaji:

Rimska filozofija kao posrednik između srednjega vijeka i grčke filozofije, drama u Rimu, srebrno doba rimske književnosti, propadanje rimske književnosti i pojava latinske, crkveni oci i ciceronizam, književne vrste i rodovi u latinizmu i njihova veza s antikom, utjecaj antike na latinizam i preko njega na književnosti na narodnim jezicima, hrvatski latinizam u svijetu europskoga latinizma i kao zasebni i samosvojni dio hrvatske književnosti.

Lektira:

- latinska* - Tacit: Germania, odabir, 50-ak redaka
 Seneka: Odabir iz tragedije, 50-ak stihova
 Sv. Augustin: Confessiones, odlomak, 50-ak redova
 Šižgorić: Elegije, odabir, 50-ak stihova
 Vrančić: Pisma, odabir, 50-ak redova
 Rastić: Satire, odabir, 30-ak stihova

- hrvatska* - Lukrecije: O prirodi
 Tacit: Anali ili Historije
 Apulej: Zlatni magarac
 Plaut: Aulularija
 Marulić: Davidijada.

Civilizacijski sadržaji:

Rimsko Carstvo i njegov pad, kulturni i civilizacijski utjecaj Rimskoga Carstva na formiranje srednjovjekovne Europe.

III. DIDAKTIČKE UPUTE

1. O KONCEPCIJI

Zamisao ovoga programa jest učvrstiti mjesto latinskoga i grčkog jezika u sustavu izobrazbe te odgovoriti na izazove novih okolnosti (klasična izobrazba danas - tehnološki napredak, informatizacija). Pristup učenju klasičnih jezika također je izmijenjen, jer učenici dolaze s većim i opsežnijim poznavanjem jezične građe, učeći već od nižih razreda osnovne škole druge strane jezike.

Novosti se očituju i glede sadržaja. Dosad se u latinskom jeziku obrađivalo samo pisci zlatnoga i srebrnog razdoblja, uz gotovo neznatna odstupanja. Sada se obuhvaća cjelovit razvoj latinskoga jezika, od 2. stoljeća AC (Plaut) do modernog latinizma, preciznije - do Boškovića.

Uz obradu jezičnih sadržaja, opsežnije se uvodi i obrada civilizacijskih sadržaja od prve pojave rimske države do propasti Zapadnoga Rimskog Carstva. Unutar književno-povijesnih sadržaja obuhvaćeni su glavni pisci i razdoblja u razvoju rimske i latinske književnosti.

Da se sačuvaju kvantiteta i kvaliteta obrade pojedinih cjelina, uvedena je prvi put u klasičnim jezicima i lektira, i to na izvorniku i u prijevodu.

Program je zamišljen tako da učenika iz cjeline u cjelinu sve više osamostaljuje kako bi pri kraju izobrazbe mogao samostalno komunicirati s tekstom, pa su tome podređeni svi elementi.

Na kraju klasične gimnazije očekujemo da učenik u potpunosti ovlada sposobnošću:

- snalaženja u tekstu,
- uočavanja, prepoznavanja i razumijevanja jezične građe teksta,
- razumijevanja i spoznavanja svih gramatičkih kategorija na tekstu,
- prevodenja teksta na hrvatski jezik uz minimalnu, uporabu pomoćnih sredstava,
- uočavanja i prepoznavanja osnovnih stilskih značajki teksta,
- razumijevanja civilizacijskoga konteksta u kojem je tekst nastao,
- ovladavanja vremenskom dimenzijom komunikacijskih procesa,
- spoznavanja osnovnih odnosa između antičke i modernih književnosti (posebno hrvatske).

Zadac dijelimo na jezične, književnoteorijske i civilizacijske. Obvezatne, koje treba ispuniti za vrijeme nastave, su jezične, dok se civilizacijske i književnoteorijske mogu ispunjavati i na druge načine - referati, samostalan rad učenika, ali se preporučuje uvrstiti ih u nastavu.

Bez obzira na raspored i ritam usvajanja programske građe, do kraja završnoga razreda valja ostvariti sljedeće zadac:

Jezične

Svladati

- glasovni sustav, pismo pravopis i izgovor,
- morfologiju, detaljno i iscrpno,
- elemente sintakse padeža,
- konstrukcije i opisne konjugacije,
- sintaksu rečenice,
- neupravni govor,
- red riječi, period,
- pregled dijakronijskoga razvoja jezika.

Književnoteorijske:

Poznavati

- osnovne biografske i književne podatke o svakom književniku koji se obrađuje,
- osnovne podatke o književnim razdobljima koja se obrađuju,
- osnovne podatke o književnim vrstama i rodovima,
- bitne stilske osobine pisaca i razdoblja koja se obrađuju,
- paralele između antičke i moderne književnosti (posebno hrvatske).

Civilizacijske (izvanjezične)

Poznavati

- povijesni pregled događaja u Rimu od osnutka do propasti Carstva,
- osnove rimske religije i mitologije,
- osnove rimskoga državotvornog sustava i prava,
- pregled rimske umjetnosti,
- civilizacijski sklop života u antičkom Rimu.

2. UPUTE ZA RAD

Odabir metode i načina rada sloboda je samoga nastavnika, ali se u radu moraju slijediti neke opće odrednice. Učenici su od susreta s bilo kojim klasičnim jezikom vezani uz pisani tekst. Nema mogućnosti učenja slušanjem govornoga teksta, poput živih jezika. Zato je iznimno važno da učenik što više vremena provede sam nad nepoznatim tekstom s kojim mora uspostaviti komunikaciju, mora ga razumjeti i uočiti sve gramatičke odnose u njemu da bi ih kasnije lakše i brže uočavao na novim tekstovima. Posebnu pozornost valja obratiti na rad s rječnikom, koji se razlikuje od rada u živih jezika. Treba razvijati učenikovu samostalnost, koja vodi do osamostaljivanja u prijevodu, gdje rječnik postaje priručnik, a ne sredstvo, i s vremenom se njegova uporaba smanjuje povećanjem učenikova fonda riječi.

Na satu treba s učenicima što više raditi na prijevodu teksta bez pripreme - ex abrupto - uz pružanje najnužnijih informacija. Ujedno se može prakticirati i skupni rad na tekstu, gdje skupine učenika, same, uz pomoć priručnika i uz potporu nastavnika, prevode određene dijelove teksta. Učenicima se uvijek može dati prilika da referatima obrade pojedine dijelove gradiva izvantekstualnih sadržaja, a poželjno je pojedincima zadati samostalan rad na prijevodu i analizi teksta.

Budući da je lektira potpuna novost, treba objasniti kako je zamišljeno njezino obrađivanje. Učenici obrađuju lektiru samo kod kuće. I latinski i hrvatski tekstovi su povezani s ključnim piscima razdoblja ili sa samim književnim razdobljem. Završivši obrađivanje pojedinoga pisca (npr. Cicrona) ili razdoblja (npr. latinizma), posveti se dio vremena (oko 3 sata) razgovoru o tom piscu, njegovim djelima i onome što su učenici dotad o njemu saznali, a posebna se pažnja posvećuje djelima iz lektire, koja su se čitala u originalu i prijevodu. Tim se razgovorom ujedno daje sinteza pisca i razdoblja. Nakon toga se napiše pismeni rad vezan uz tekstove, koji su bili zadani za hrvatsku i latinsku lektiru. Razgovor s učenicima i pismeni rad daju nastavniku dovoljno podataka za procjenu kako je lektira obrađena i usvojena.

Latinski se jezik uči i interpretira klasičnim izgovorom sve do čitanja tekstova, koji su mladi od 525. godine AC. Tekstovi mladi od te godine čitaju se tradicionalno.

Provjeravanje učenikova znanja provodi se na dva osnovna načina: usmeno i pisano. Usmeni odgovor sadrži u sebi cjelinu sastavljenu od poznavanja svih elemenata koje nastavnik traži od učenika - riječi, prijevod, gramatička analiza teksta, uočavanje stilskih osobina teksta, pitanja vezana za književnoteorijske i povijesne sadržaje. Važan element usmenoga odgovora jest i snalaženje u nepoznatom tekstu i sposobnost raščlambe i uočavanja već poznate građe u tom tekstu, a i rad u skupinama valja vrednovati.

Pisani oblik provjere provodi se: kontrolnim radovima, testovima i školskim zadaćama. Kontrolnim se radom može ispitivati manji opseg gradiva, traje kraće od školskoga sata te je koristan za brze provjere manjih cjelina. Može biti i većega opsega, traje cijeli sat i obuhvaća provjeru nekoliko većih cjelina gradiva. Školska zadaća obuhvaća sve skupljeno znanje u cjelokupnom obrazovnom razdoblju i sastoji se od prevodenja teksta ili rečenica s hrvatskoga na latinski i obratno. Ona daje izrazito individualnu sliku učenika i pruža nam iscrpne podatke o tome kako su usvojeni određeni sadržaji. Značajka individualnosti bitno razlikuje školsku zadaću od testa i kontrolnoga rada.

Diktat je vezan ponajprije za latinski jezik i piše se na svim razinama izobrazbe, po mogućnosti bar svaka dva mjeseca. Pismene radove treba prilagoditi dobi i obrazovnoj skupini kojoj su namijenjeni. Kako učenici prelaze u viši stupanj izobrazbe, tako mora rasti i zahtjevnost u pismenom i usmenom provjeravanju.

Program daje i pedagoški minimum, koji svaki učenik mora obvezatno ispuniti tijekom izobrazbe. Uz svako je područje i autora predviđen okvirni broj sati. Nužno je usmjeriti pozornost na prosječan broj redaka ili heksametara, koji bi se trebao obraditi na jednom satu (što ujedno može biti mjerilo za školske zadaće). Taj nam broj pokazuje i okvirnu količinu teksta, predviđenu za određenoga pisca, a to vrijedi i za lektiru.